

HET BELANG VAN LIMBURG

Zaterdag 17 april 2021

Jan Bex

Dit zijn onze tien grootste Limburgers aller tijden

Op 19 april viert Limburg zijn feestdag. En daarom deze vraag: wie zijn in feite, zo met een historische bril op, de meest invloedrijke Limburgers aller tijden? Na beraad schuiven we deze tien namen naar voren.

Dit is geen evangelie. Wel een lijst van tien namen die de redactie na wikken en wegen, vijven en zessen en intern en extern overleg heeft samengesteld. Opvallend, zeker in deze tijd van diversiteit en vrouwenrechten: er is **maar één vrouw** bij. Uiteraard hebben vrouwen onze Limburgse geschiedenis en identiteit diepgaand vorm gegeven en bepaald. Alleen is het helaas zo dat de wereld tot een heel stuk in de 20ste eeuw vooral een mannenmaatschappij was. Pas vanaf de vorige eeuw krijgen vrouwen eindelijk de kansen waar ze recht op hebben. Pas dan kunnen ze voluit mee op de voorgrond treden.

Aansluitend, en mee een verklaring voor het eerdere punt, hebben we gekozen voor **overleden mensen**. Omdat je met de afstand die de tijd met zich meebrengt beter het bos door de bomen kan zien. Beter kaf van koren scheiden. Uiteraard, en gelukkig maar, leven er nu heel veel bijzonder verdienstelijke Limburgers. Op tal van maatschappelijke terreinen. Maar nu kiezen voor de een/ene, en niet voor de ander/andere, is net iets moeilijker dan kiezen tussen overleden personen. Bovendien weten we niet wat het leven nog in petto heeft voor deze levende Limburgers. Stel dat deze krant, binnen vijftig jaar of zo, dit nog eens zou herhalen, dan zullen er zonder twijfel enkelen van nu deze top tien halen.

O ja, onze tien grootsten staan **chronologisch**. Er is geen rangorde. Schrappen tot tien was al moeilijk genoeg.

Ambiorix

Leider van de Eburonen (1ste eeuw voor Christus)

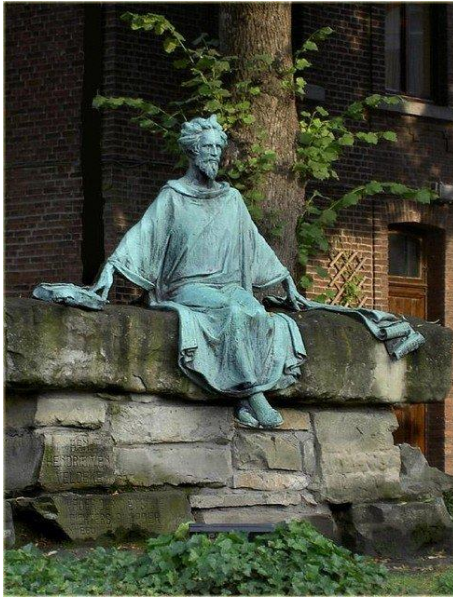

Het standbeeld van Ambiorix in Tongeren

We weten niet wanneer hij geboren of gestorven is. We hebben zelfs geen afbeelding van Ambiorix. En toch zit die stoere 19de-eeuwse interpretatie van hem op de Markt van Tongeren in ons collectief geheugen. Zeker weten we dat Julius Caesar, dé Julius Caesar, hem liefst 32 keer vermeldt in diens *Commentarii de Bello Gallico*, Caesars verslag van zijn verovering van Gallië. Caesar zal voor eigen glorie in de jaren vijftig van de eerste eeuw voor Christus Gallië in een meer dan waarschijnlijk niets ontziende volkerenmoord toevoegen aan het Romeinse Rijk. Een van zijn taaiste tegenstanders daarbij is Ambiorix, koning van de Eburonen. Volgens Caesar lokt Ambiorix met een list anderhalf legioen weg uit Eburonenvesting Atuatuca en schakelt daarbij die troepen in de winter van 54 op 53 v.C. uit. Caesars wraak zal verschrikkelijk zijn. In een strafcampagne zal hij het land van de Eburonen laten plunderen. De Eburonen worden gedecimeerd. Leider Ambiorix slaat op de vlucht. Tungri, een bevriende stam, mogen het land van Ambiorix opnieuw bevolken. Naar die stam zal Tongeren genoemd worden. Caesar situeert het land van de Eburonen tussen Maas en Rijn. Met Rijn bedoelde hij waarschijnlijk de Waal, een tak van de Rijn in Nederland. Een hard wetenschappelijk argument om het hart van het land van de Eburonen in het huidige Limburg te plaatsen, is de verspreiding van de Eburonenmunten. De meeste daarvan werden in Limburg teruggevonden. Kandidaten voor Atuatuca zijn onder meer Caestert bij Kanne en Berg bij Tongeren.

Hendrik van Veldeke

Grondlegger van het Nederlands én het Duits (ca. 1140 - ca. 1190)

Het standbeeld van Hendrik van Veldeke in Hasselt

Ook in Duitsland kennen ze onze Hendrik van Veldeke, al heet hij daar *Heinrich von Veldeke*. Wetenschappers catalogeren deze dichter en minnezanger uit de 12de eeuw als de eerste grote schrijver in zowel het Nederlands als het Duits. Ooit werd zwaar gedebatteerd om Van Veldeke in het ene dan wel het andere kamp te krijgen. Zinloze discussie. In zijn tijd maakte ons graafschap Loon, waar hij opgroeide, immers deel uit van het Heilig Roomse Rijk. Dat was de middeleeuwse versie van Duitsland. Afkomstig is hij wel degelijk uit Veldeke, een heerlijkheid bij Hasselt. De Veldekermolen op de Demer in Spalbeek herinnert nog daaraan. Carrière maakt de talentrijke en goed opgeleide Van Veldeke al snel aan het hof van de graven van Loon. Daar zal hij op verzoek van gravin Agnes de Sint-Servaaslegende op rijm zetten in zowat zesduizend verzen. Dat doet hij niet in het salonfähige Latijn, maar in zijn eigen taal, het Limburgs van die tijd. Als dichter, minnezanger en troubadour moet hij naam en faam gemaakt hebben. Want na Loon duikt hij ook op aan Duitse hoven – de graven van Loon hadden ook Duitse bezittingen - waar hij onder meer de beroemde *Aeneis* van Vergilius zal herschrijven, nu in het Duits van die tijd. Wat dan weer het begin is van de Duitse literatuur.

Lutgard van Tongeren

Invloedrijke kloosterlinge tot nu (1182 - 1246)

Santa Lutgarda door Francisco Goya

De middeleeuwse Lutgard van Tongeren kreeg een neoromaanse kerk naar haar genoemd in haar eigenste Tongeren. Wie het strakke gebouw eens bezoekt, zal in de decoraties binnenin symboliek van de Vlaamse beweging ontdekken. Die Vlaamse ontvoogdingsstrijd was in haar tijd natuurlijk nog niet aan de orde. Maar de Vlaamse beweging zal haar in de 19de eeuw wel tot haar heilige uitroepen. Lutgard treedt al vrij jong in bij de benedictinessen in Sint-Truiden. Daar maakt ze als mystica indruk. Ze wordt er verkozen als priorin wat haar niet ligt. Daarom gaat ze naar het klooster van Awirs, tussen Hoei en Luik. Ook daar maakt ze indruk met vroomheid en visioenen en wil men haar als abdis. Maar weerom wil Lutgard dat liever niet. Volgens haar biograaf, die haar nog persoonlijk gekend heeft, zal ze daarom weigeren Frans te leren. De link met de latere Vlaamse beweging is duidelijk. Lutgard wordt beschouwd als een van de belangrijkste mystica van de 13de eeuw. Ze zal ook de heilige van de blinden worden. Zelf was ze de laatste elf jaar van haar leven blind. Haar bidstoel uit het klooster van Sint-Truiden is bewaard gebleven. Het is het oudste zitmeubel van het land, nu een Vlaams topstuk. De stoel, te zien in de Sint-Odulfuskerk van Borgloon, is ook in het volksgeloof belangrijk. Vrouwen die graag een kindje willen, maar moeilijk zwanger raken, nemen even plaats op die stoel om hun wens vervuld te zien.

Jan Van Eyck

kunstgenie uit de 15de eeuw (ca. 1390 - 1441)

Jan van Eyck, zelfportret

Het ultieme harde bewijs is er nog altijd niet, maar er zijn zoveel aanwijzingen dat Jan Van Eyck, samen met zijn broer Hubert, wel degelijk afkomstig is uit Maaseik. Kunstwetenschappers twijfelen daar in feite niet meer aan. Wel zal deze uitzonderlijk getalenteerde kunstenaar en revolutionaire vernieuwer van de toenmalige schilderkunst zijn carrière in het toenmalige buitenland uitbouwen. Vermoedelijk maakt hij jong al carrière aan het hof van de prins-bisschop in Luik. Maaseik maakte immers deel uit van dat prinsbisdom. Helaas ging het Luikse archief, en eventuele bewijzen daarvoor, verloren in een brand. Via Holland zal Van Eyck al snel werken voor de absolute elite van zijn tijd, voor de hertog van Bourgondië. Of zijn veel oudere broer Hubert, ook een kunstschilder, maar over wie we ongeveer niets weten, daarbij een rol heeft gespeeld, is niet duidelijk. Die sterft al in 1426 en is op dat moment aan een nieuwe opdracht in Gent begonnen. Zijn broertje zal Huberts aanzet voltooien tot een van de meest verbluffende en tot de verbeelding sprekende schilderijen aller tijden: het Lam Gods. Naast topkunstenaar is Van Eyck ook nog eens diplomaat voor Bourgondië. Tijdens zijn leven is hij al beroemd in heel Europa. Nu begaan topmusea wereldwijd bij wijze van spreken een moord om een Van Eyck in hun collectie te hebben.

Godfried Wendelen

Limburger op de maan (1580 - 1667)

Godfried Wendelen

Limburg heeft tegenwoordig heel wat uitzonderlijk begaafde wetenschappers. Zo heeft wiskundige **Ingrid Daubechies** het jpeg-formaat mogelijk gemaakt, ligt **Robert Cailliau** mee aan de basis van het internet en heeft arts **Désiré Collen** al heel wat mensenlevens gered met zijn geneesmiddel om bloedklonters op te lossen.

Maar geen van die drie heeft voorsnog een maankrater die naar hem of haar is genoemd. Godfried Wendelen, geboren in Herk-de-Stad, slaagt daar wel in. Nog tijdens zijn leven, in 1651, krijgt de Vendelinuskraater, 270 km breed, zijn naam. Wendelen berekent onder meer de afstand tussen aarde en maan. Legt de grondslag voor de theorie van de zwaartekracht wat Newton zeven decennia later verder zal uitwerken. Zijn hele leven zal hij zons- en maansverduisteringen bestuderen en zal, als pionier van de sterrenkunde, onder meer zo de eerste Franse sterrenwacht oprichten. Hij correspondeert met de wetenschappelijke groten van zijn tijd. Descartes, de Franse filosoof, spreekt zijn waardering voor hem uit als Wendelen, een priester nota bene, de revolutionaire ideeën van Copernicus en Galilei verdedigt. Wat de paus ook mag beweren, de aarde staat niet in het centrum van het heelal, de aarde draait om de zon.

André Dumont

De man die Limburg steenkool schenkt (1847 - 1920)

André Dumont

Strikt genomen is ingenieur en mijnbouwkundige André Dumont een Luikenaar, geen Limburger. Maar zijn erfenis en betekenis voor Limburg is zo immens dat hij wel in deze lijst moét. Dankzij zijn koppigheid zal hij na een eerste mislukte poging in Elen, die hem bijna failliet maakt, met bijeengeschaapt kapitaal van vrienden toch een tweede keer proberen. In As. Zijn Duitse boormeester Raky zal hem op 2 augustus een legendarisch telegram sturen: "Kohle angebohrt. Glück auf!" Dumont, op dat moment met vakantie in Spa, reageert onverstaanbaar. "Toch geen slecht nieuws?", vraagt zijn vrouw. Dumont: "Neen. Gewoon dat ze steenkool hebben gevonden in As." Zij: 'Wàt? Ben je niet blij?' Waarop hij laconiek antwoordt: 'Ik wist dat we steenkool zouden vinden.'

Die vondst zal het dan nog agrarische Limburg in een klap katapulteren naar het industriële tijdperk. Ook de Limburgers zullen mee veranderen. Ineens is er heel veel, maar vaak ongezond werk. Voor de ontginning van het zwarte goud halen de mijnen veel buitenlandse arbeidskrachten naar Limburg. Als vele decennia later duidelijk wordt dat steenkoolontginning niet langer rendabel is, zal **Thyl Gheyselincx** de zes resterende Limburgse mijnen een voor een sluiten. Het resterende geld van die regeringsenveloppe dient nu nog om via LRM economisch Limburg blijvend te vernieuwen. Allemaal dankzij doorzetter Dumont.

Adrien de Gerlache

Ontdekkingsreiziger van Antarctica (1866 - 1934)

Adrien de Gerlache en de Belgica

Deze zoon van een in Hasselt gelegerde officier zal excelleren in doorzettingsvermogen. Al heeft zijn vader liever niet dat hij voor het avontuur en de zee kiest, toch zal Adrien dat doen. Hij heeft een droom: de Zuidpool, een van de laatste onbekende gebieden op aarde verkennen. In 1896 schaft hij zich voor 360.000 frank een oude, Noorse walvisvaarder aan en laat die ombouwen tot expeditie-schip Belgica. Op 16 augustus 1897 zet de Belgica koers naar Antarctica vanuit Antwerpen. Aan boord heel wat wetenschappers, onder meer ook de Noor en latere beroemde zuidpoolreiziger Roald Amundsen. In januari 1898 bereikt het schip de noordkust van Antarctica. In februari 1898 overschrijdt het schip de zuidpoolcirkel, maar raakt uiteindelijk vast in het ijs. De Gerlache en zijn bemanning gaan een verschrikkelijke poolwinter in het pakijs tegemoet. Vanaf mei is er geen zonlicht meer. De duisternis zal duren tot diep in juli. Pas als het licht terugkomt, geeft De Gerlache opdracht het schip ijsvrij te maken door een kanaal in het ijs te laten hakken. De Belgica raakt pas weer vlot in februari 1899. Net op tijd om een maand later open zee te bereiken. De Gerlaches relaas *Quinze mois dans l'Antarctique* wordt bekroond door de Académie Française. Hij zal nog meerdere expedities opzetten, maar zijn eerste is voor de geschiedenisboeken.

Camille Huysmans

Socialist en enfant terrible (1871 - 1968)

Camille Huysmans

Camille Huysmans zal pas de naam Huysmans krijgen als zijn moeder wel huwt met zijn latere stiefvader. Maar eerst zal hij opgroeien als Camille Hanssen, kind zonder vader, in een zeer katholiek Demerstadje dat Bilzen dan is. Waar **Nicolaas Theelen** (1848-1918), ook een Bilzenaar en oprichter van deze krant, de schoolstrijd aangrijpt om een invloedrijk blad te beginnen dat de katholieke zaak verdedigt, zal de jonge 'Camiel' in die jaren van de schoolstrijd slaag krijgen van katholieke leeftijdsgenoten. Waarom? Omdat hij naar de "godeloze" gemeenteschool gaat. Het zal zijn immer dwarse en rebelse geest vormen. Huysmans zal een indrukwekkende carrière uitbouwen als journalist en invloedrijk socialistisch politicus. Meer dan vijftig jaar parlamentslid, een keer premier, meermaals minister, burgemeester van Antwerpen, secretaris van de socialistische Internationale die met Lenin zal corresponderen, een antifascist die als flamingant toch op kwam voor de vernederlandsing van de Gentse universiteit én een republikein, maar wel goed bevriend met koningin Elisabeth die hem "de grootste" vindt. Met Bilzen zal het nooit meer helemaal goed komen, al heeft Huysmans er nu wel een standbeeld.

Louis-Jozef Kerkhofs

Moedige bisschop tijdens WOII (1878 - 1962)

Louis-Jozef Kerkhofs.

Limburg heeft de afgelopen anderhalve eeuw meerdere geestelijken gehad met grote maatschappelijke impact. Zoals **Pieter Jan Broekx** (Erpekom, 1881-1968) die in de volle industrialisatie van Limburg opkomt voor de belangen van de (katholieke) arbeiders. Of monseigneur **Martin-Hubert Rutten** (Geistingen, 1841-1927), die als Vlaamsgezinde bisschop van Luik het Nederlandstalig onderwijs bij ons zal versterken en uitbouwen. Nog straffer is de humane erfenis van bisschop Louis-Jozef Kerkhofs, de opvolger van Rutten. Kerkhofs wordt in Val-Meer geboren. Zijn Val-Meer zal hij nooit loslaten, ook al wordt hij in 1927 bisschop van het bisdom Luik. Kerkhofs, uiterst vroom, toont zijn moed en betrokkenheid als hij in volle Tweede Wereldoorlog de joodse opperrabbin van België een geheim onderkomen geeft. Hij gebruikt zijn invloed om Joden te beschermen tegen Duitse deportaties. Zo vinden driehonderd Joodse kinderen en volwassenen een veilig onderkomen in het klooster van Banneux. Ook andere kloosters in zijn bisdom volgen met zijn steun dat voorbeeld. Na de oorlog zal diezelfde Kerkhofs excessen van de repressie veroordelen en pleiten voor verzoening. In Israël is hij voor altijd een *Rechtvaardige onder de Volkeren*, een eretitel voor niet-Joden die Joden hielpen overleven tijdens de Holocaust. Al sluit hij zijn ogen niet voor het lot van de Palestijnen.

Louis Roppe

Gouverneur die Limburg moderniseert én Bokrijk opricht (1914 - 1982)

Gouverneur Roppe (tweede van links) en de toenmalige prins Albert bij de opening van openluchtmuseum Bokrijk in 1958

CVP-politicus Louis Roppe, geboren in Heers, zal de transformatie van het landelijke, rurale Limburg voltooien als hij vanaf 1950 gouverneur van Limburg wordt. Gedaan met het keuterboeren-Limburg. Hij zal in 1951 de Limburgse Economische Raad oprichten waarmee hij de economische ontwikkeling en diversifiëring van Limburg kracht geeft. Onder Roppe zal Limburg fors moderniseren met snelwegen en industrieterreinen. Zo zal hij autobouwer Ford naar Genk loodsen. Al zal Roppe tegelijk ook een van de stuwende krachten zijn om Bokrijk uit te bouwen tot een openluchtmuseum. Voor het fietsroutenetwerk eraan komt, zal datzelfde Bokrijk jarenlang het uithangbord zijn van toeristisch Limburg en dus uitgroeien tot een symbool van Limburg. Roppe, ook nog populair bij de Limburgers, doet nog veel meer. Zo staat hij mee aan de wieg om de Limburgse studenten, Limburgse intelligentsia, in Limburg te houden. Hij trekt mee aan de kar van de Economische Hogeschool Limburg en van de oprichting van een lang verhoopte Limburgse universiteit. Nu is dat de UHasselt.